

Det vanskelige sykefraværet - og litt om betydningen av arbeid for helsen

Olof Hallberg

Spesialist i arbeidsmedisin

Rådgivende overlege NAV Møre og Romsdal

28.09.23

menti.com

Kasuistikk

- Siste pasient fredag ettermiddag.
 - 26 år gammel kvinne. Bor alene, ingen barn. Jobber som medarbeider i en større elektronikkbutikk.
 - Plaget med mye spenningshodepine i ungdomsårene, ellers frisk og har ikke vært hos deg på flere år.
 - Hun forteller at hun har vært i et møte på jobben der hun fikk en negativ tilbakemelding fra sjefen. Hun ble fortalt at hun ikke utfører arbeidsoppgavene tilfredsstillende. Hun opplevde sjefen som sint, nedlatende og urettferdig i møtet.
 - Hun gråter og forteller at hun ikke har det noe bra akkurat nå, har hodepine og gruer seg veldig til gå tilbake på jobben over helgen.
- **Hun sier at hun trenger en pause og ber om en sykmelding...**
 - **Hva gjør du som fastlege?**
 - **Skriver du en sykmelding?**
 - **Hvis ikke, hvordan løser du situasjonen da?**

Sykefravær - folketrygdloven

- **§ 8-1. Formål**

Formålet med sykepenger er å gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive medlemmer som er arbeidsuføre på grunn av sykdom eller skade.

- **§ 8-4. Arbeidsuførhet**

Sykepenger ytes til den som er arbeidsufør på grunn av en funksjonsnedsettelse som klart skyldes sykdom eller skade. Arbeidsuførhet som skyldes sosiale eller økonomiske problemer o.l., gir ikke rett til sykepenger.

Men sykefravær kan jo være så mangt...

- Absolutt funksjonsfravær
- Jobbrelatert funksjonsfravær
- Relativt funksjonsfravær
- Behandlingsfravær
- Forebyggingsfravær

Ref. professor Dag Bruusgaard

Er sykefraværet i Norge for høyt?

Nordmenn har høyest sykefravær i Skandinavia

– Nordmenn er verdens friskeste folk – med verdens høyeste sykefravær

Dagens sykelønnsordning stimulerer ikke arbeidsfolk til å bli friske, den stimulerer folk til å forbli syke.

Publisert: 10. september 2018

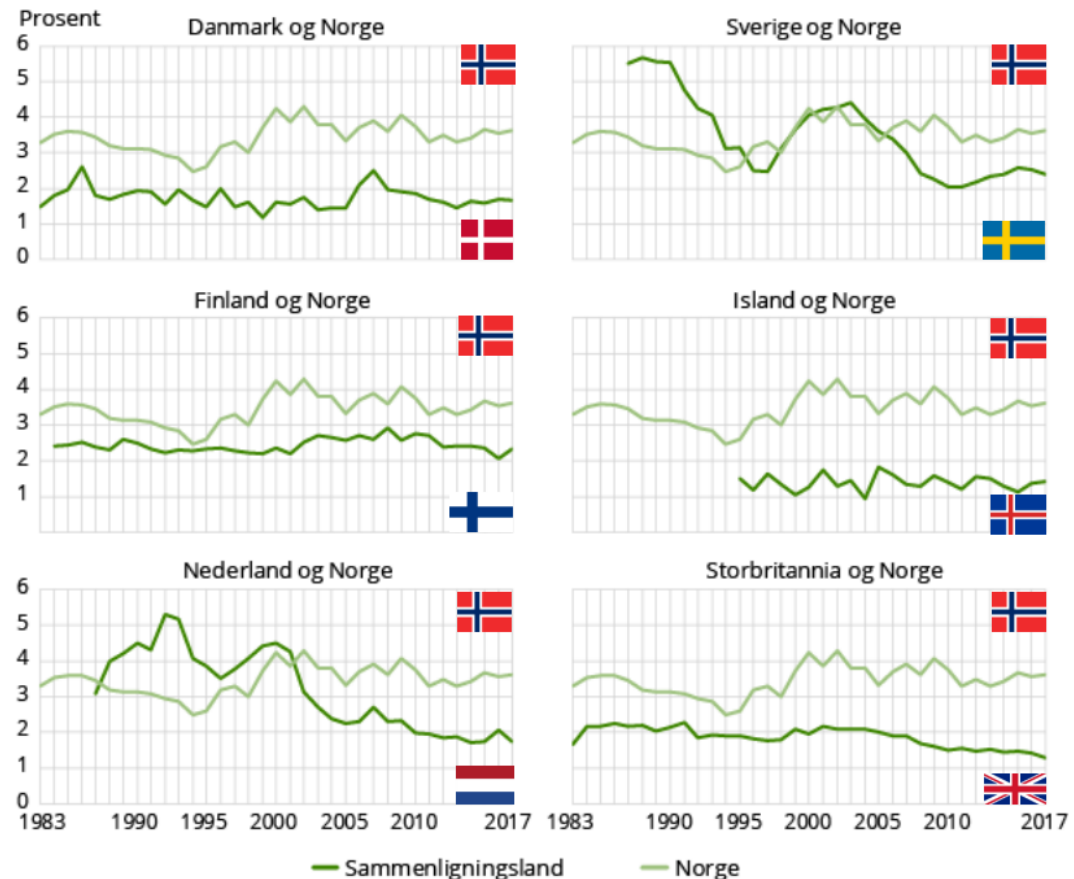

Tallene hentes fra sykemeldinger til NAV. I tillegg måles egenmeldt sykefravær fra 10 000 utvalgte virksomheter. Foto: Åserud, Lise / NTB scanpix

Faktisk.no: Norge har verdens høyeste sykefravær

Sykefravær i Norge sammenlignet med andre land

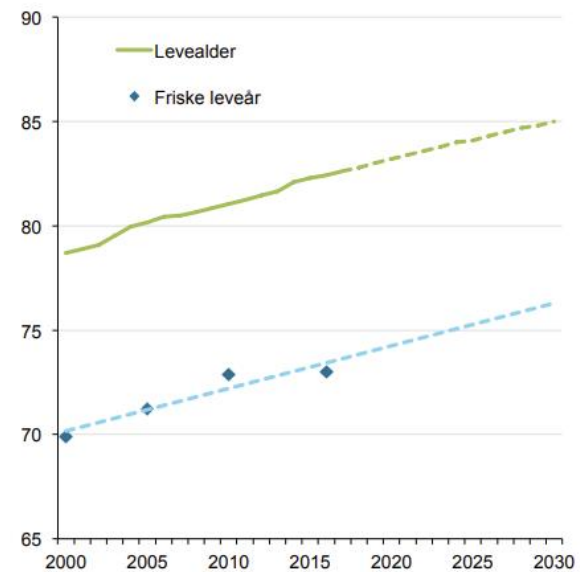
Sykefravær av minst én ukes varighet som prosent av alle sysselsatte. 1983-2017.
Norge sammenlignet med andre land

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen i de ulike landene. Filuttrekk fra Eurostat.

Nordmenn sykere enn andre?

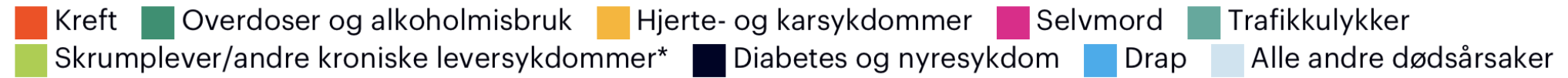
Norge blant de med best folkehelse, og vi blir friskere

Kilde: SSB og Verdens helseorganisasjon

Antall dødsfall fordelt på dødsårsak i aldersgruppen 20-54 år. Pr. 100.000 innbyggere. Tall for 2019.

USA

Vest-Europa

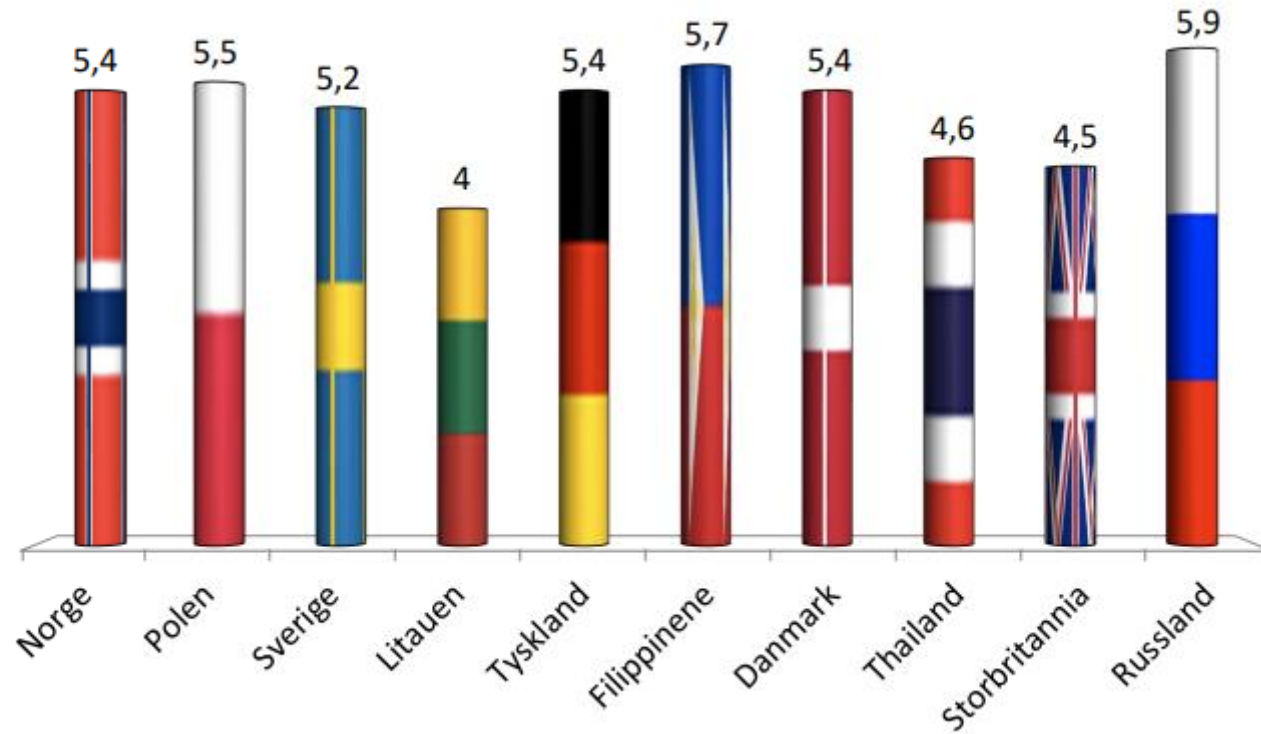
Norge

*Alkoholmisbruk er den vanligste årsaken til skrumplever

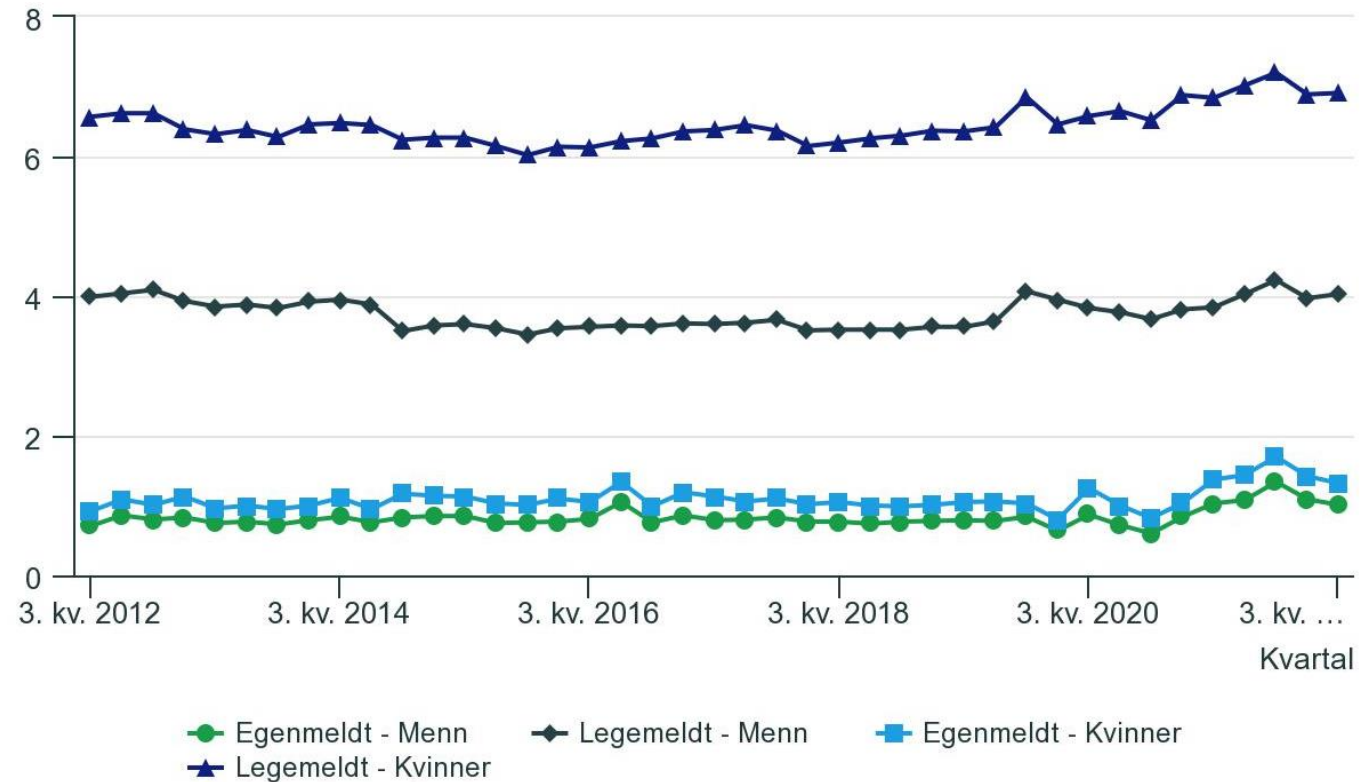
Kilde: IHME

Nordmenn sykere enn andre?

Legemeldt sykefravær i prosent av avtalte dagsverk fordelt på fødeland, 3kv 2017
Fødeland rangert etter antall avtalte dagsverk totalt.

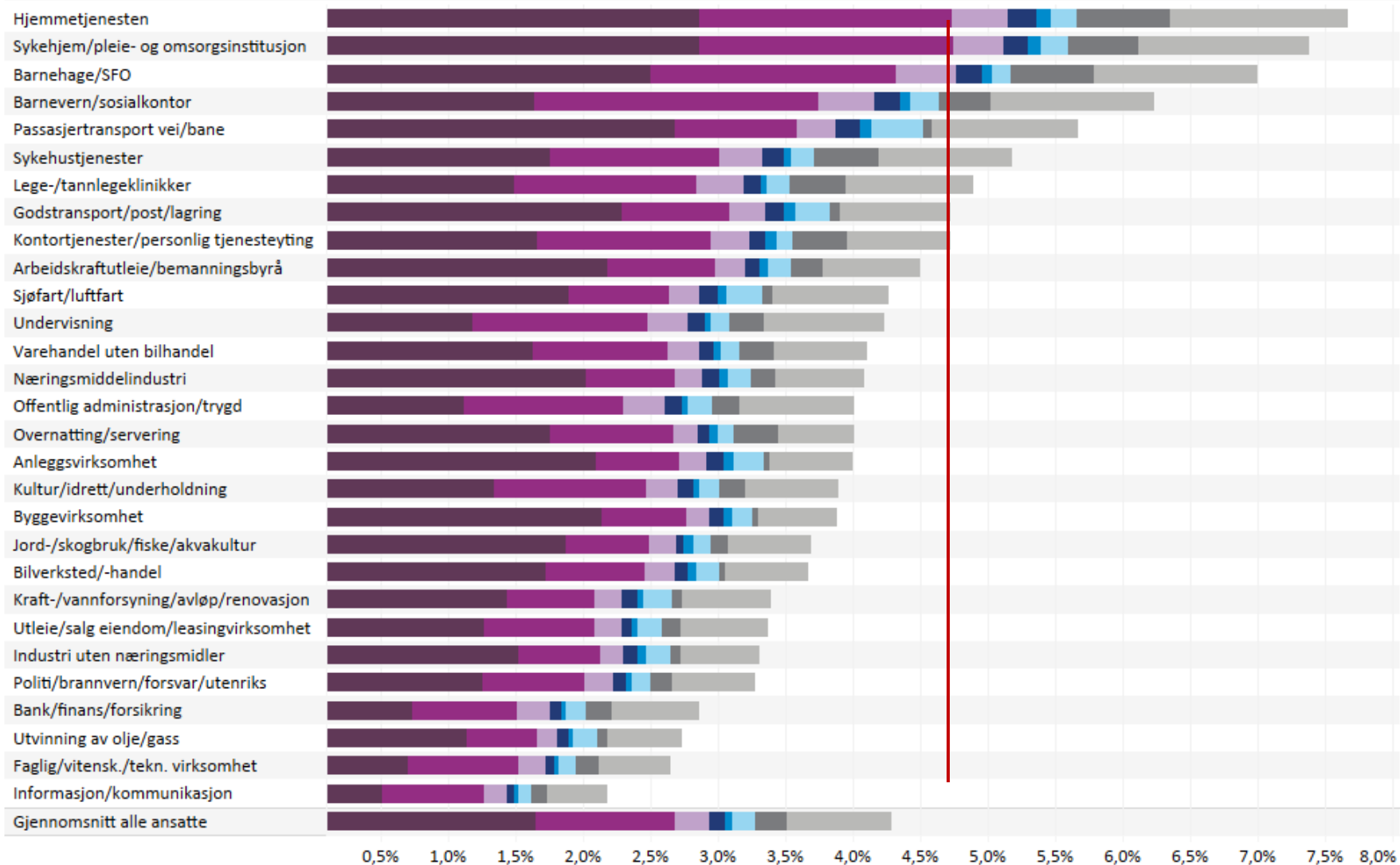
Sesongjustert sykefraværsprosent, etter type sykefravær og kjønn

Legemeldt sykefravær

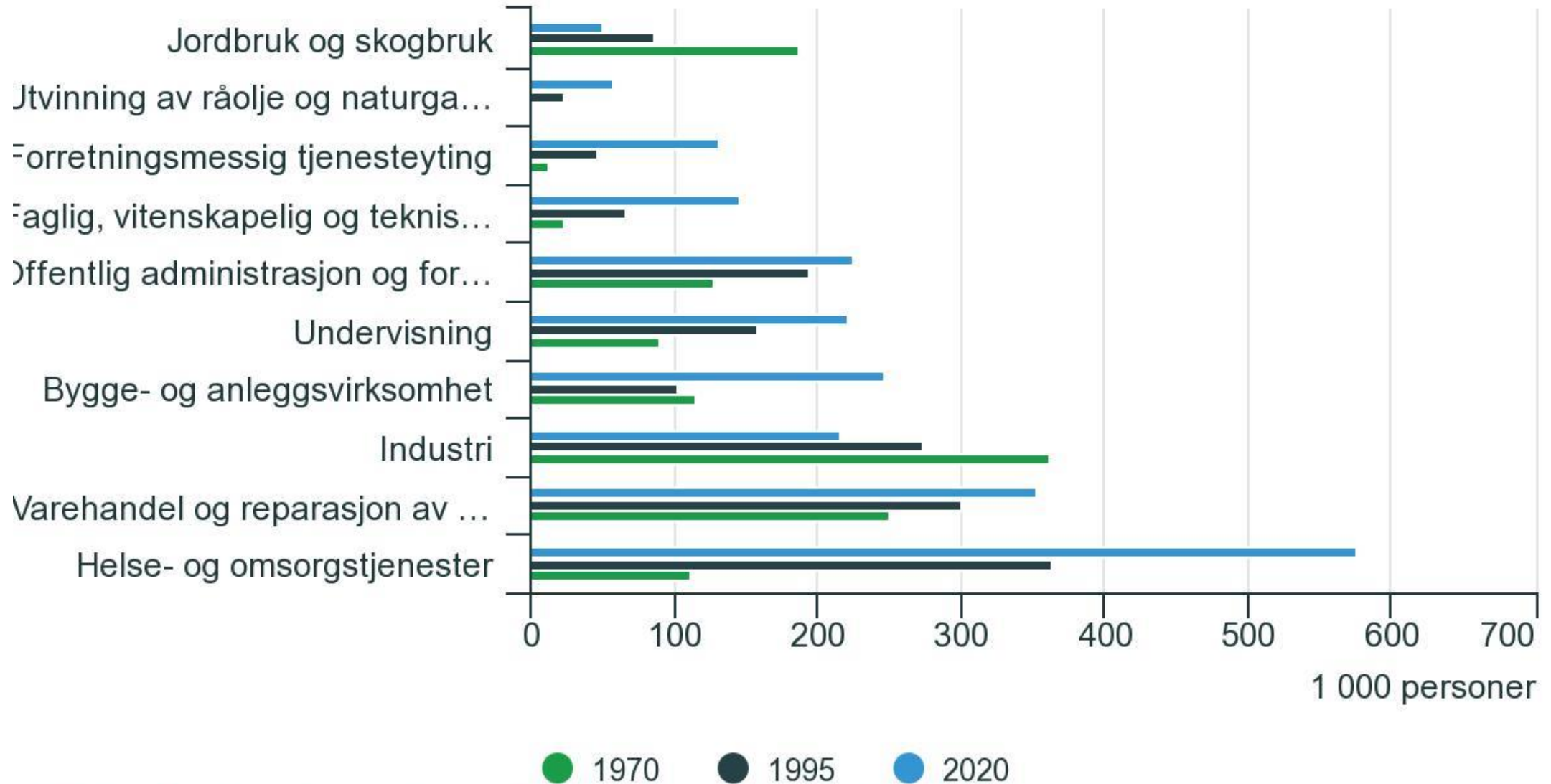
Det vil si ansattes diagnosespesifikke fravær som varer over 16 dager der lege har gitt sykmelding

NOA næringsgrupper

Kilde: NAV 2019

Antall personer som jobber i utvalgte næringer (1 000 personer)

Kilde: Nasjonalregnskap, Statistisk sentralbyrå.

Kasuistikk

- 40 år gammel kvinne. Alenemor til 3 barn. Har hatt muskel- og skjelettplager de siste 10 årene, samt ulike psykososiale belastningsfaktorer i både barndom og voksen alder.
- Hun har fullført 1 år på linjen barne- og ungdomsarbeider. Hatt sporadiske jobber på restaurant og bofelleskap.
- Mange perioder med kortvarig sykefravær opp igjennom. Har nå vært 100 % sykmeldt de siste 12 ukene fra jobb i bofelleskap på grunn av høyresidige skuldersmerter. Klinisk og radiologisk påvist tegn til lett supraspinatustendinopati.

- I forløpet er det gjennomført behandling i primærhelsetjenesten (avlastning, NSAIDs, fysioterapi, egenøvelser). Fysioterapeuten melder om god bedring på skulderbevegelighet og hvile/nattsmerter, men hun selv oppgir ganske kraftige smerter ved bruk av armen.
- Du får ikke lenger anamnesen til å passe helt sammen med dine funn ved klinisk undersøkelse og positive tilbakemeldinger fra fysioterapeuten. Hun skårer høyt på verstefallstanker og smerterelatert bevegelsesangst.
- Du har gitt innspill til arbeidsgiver om at pasienten bør unngå arbeid med armen hevet over skulderhøyde og tunge løft, dersom dette medfører smerter. Arbeidsgiver ønsker å tilrettelegge og tilbyr at pasienten kan bytte til en bruker som krever mindre stell, men pasienten får da en turnus med flere kvelds- og nattevakter.
- **Pasienten er motvillig til arbeidsgivers forslag og ber deg om å forlenge sykemeldingen.**
- **Hva gjør du?**
- **Forlenger du sykmeldingen?**
- **Hvis ikke, hvordan går du frem?**

Har det så mye å si hvor raskt pasientene kommer tilbake i jobb etter et sykefravær?

Sykmeldte, ikke tilbake i jobb

Det vil si at man ikke er tilbake i arbeid ett år etter sykefravær over 13 uker

14 % av dem som hadde sammenhengende sykefravær over 13 uker i 2019 var ute av arbeid ett år senere

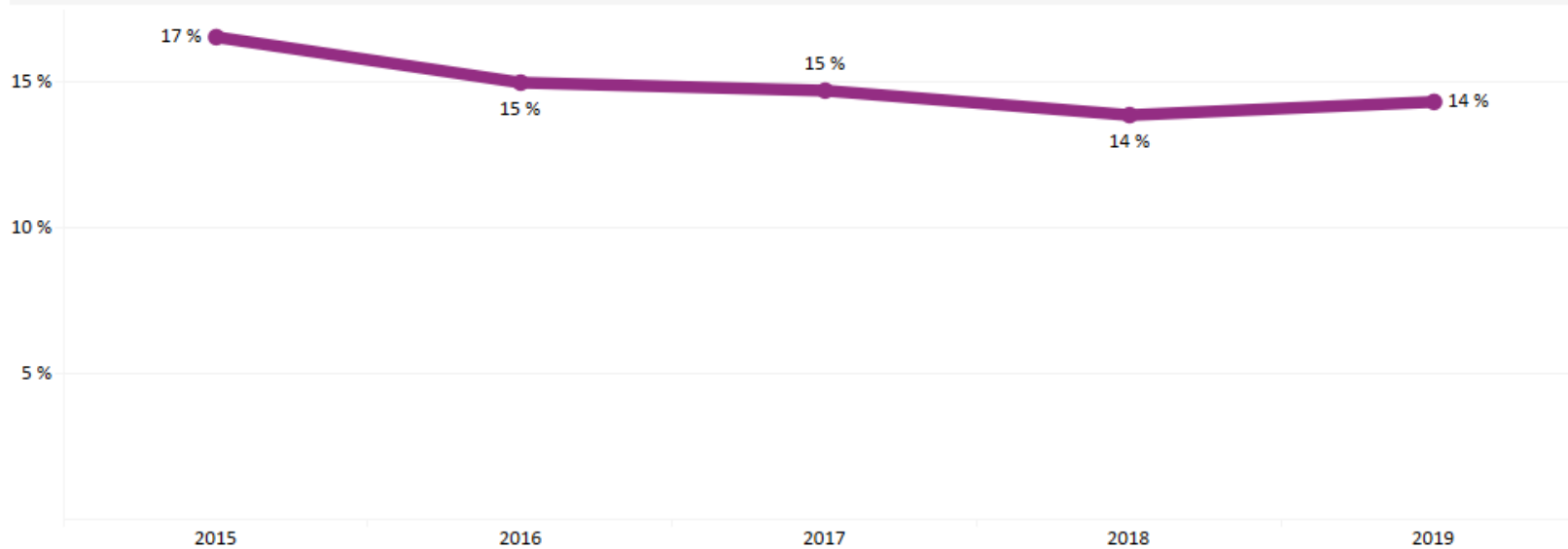
Kjønn

Kvinner

Menn

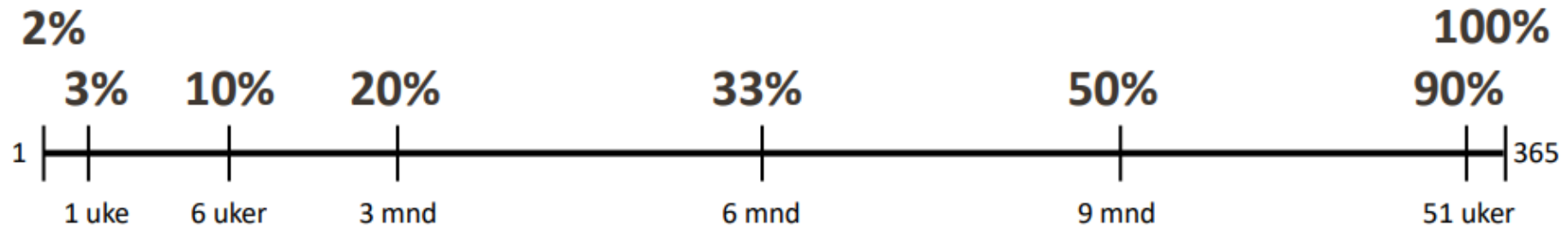
Trend

■ Andel (%) som ikke er i arbeid ett år etter sykefravær > 13 uker

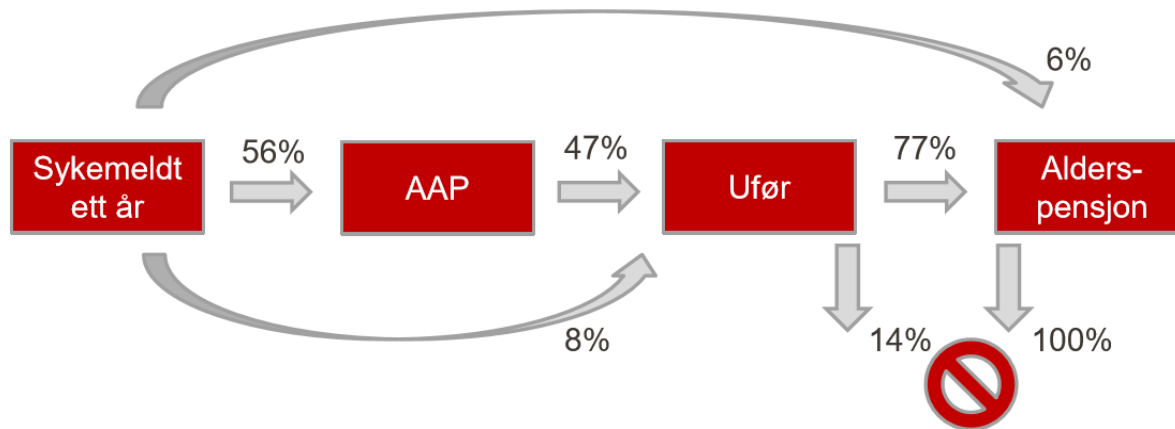
Kilde: NAV, 2019 **STAMI**
NOA

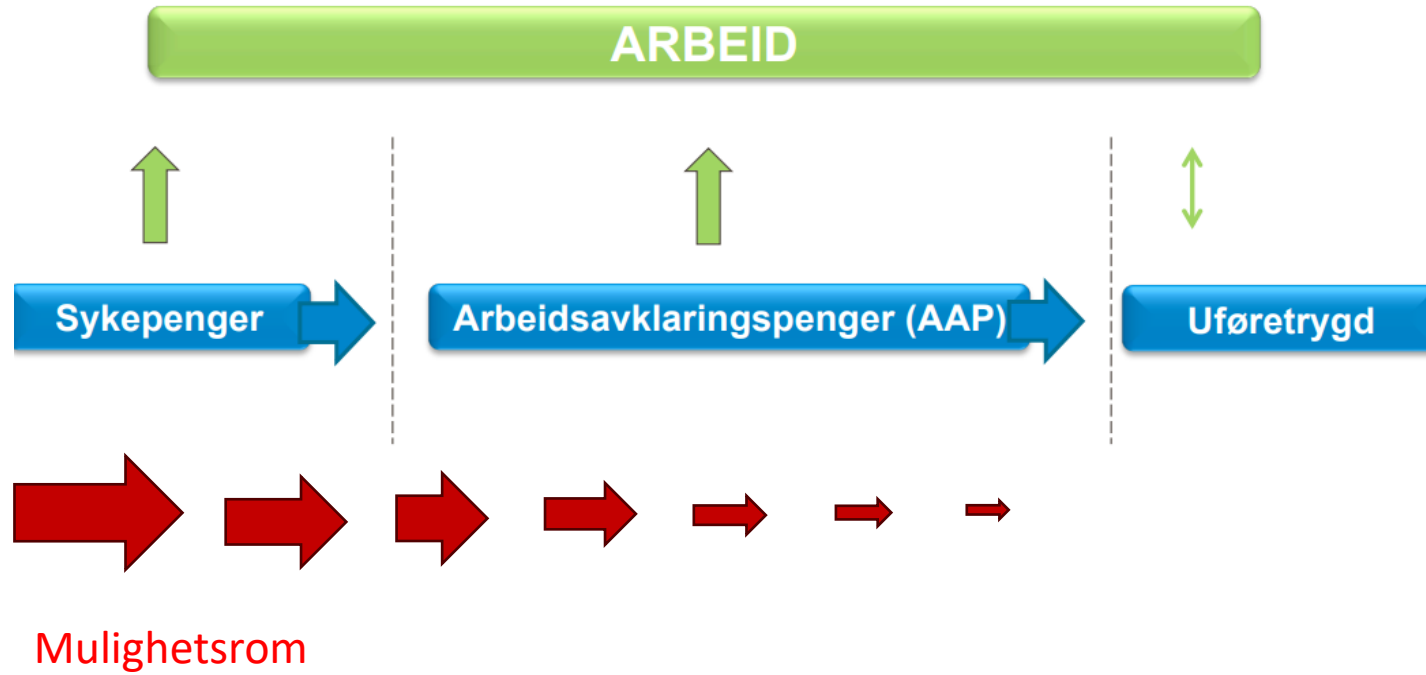
Sannsynligheten for å gå ut hele sykepengeperioden (1 år) ved ulike passeringer...

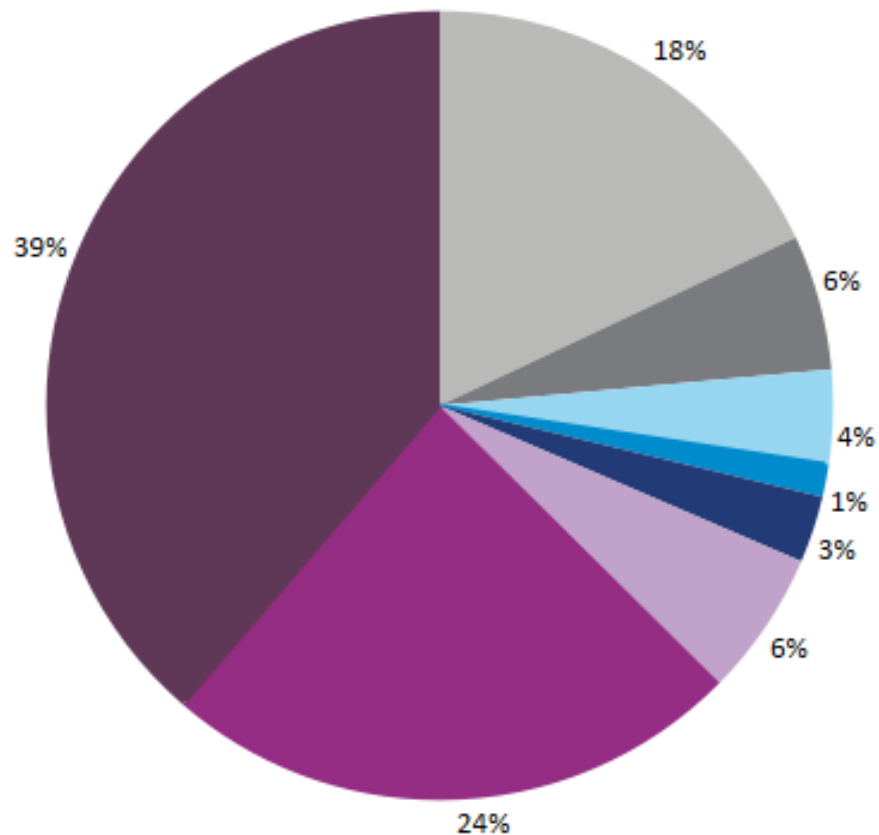
Basert på lengde på legemeldt sykefravær i antall dager. Totalt 1 307 657 tilfeller, hvorav 27 405 gikk til 362 dager (365 dager i ett år minus 3 dager egenmeldt)

Oppbrukte sykepengerettigheter kan være et varsel om at man er på vei ut av arbeidslivet

Fordeling av sykefraværet på diagnoser

Den største andelen av sykefraværet handler om plager og lidelser som burde vært mulig å kombinere med en tilrettelagt arbeidssituasjon

Muskel-/skjelettdiagnoser
Psykiske diagnoser

Nervesystemsdiagnoser
Luftveisdiagnoser

Huddiagnoser
Hjerte-/kardiagnoser

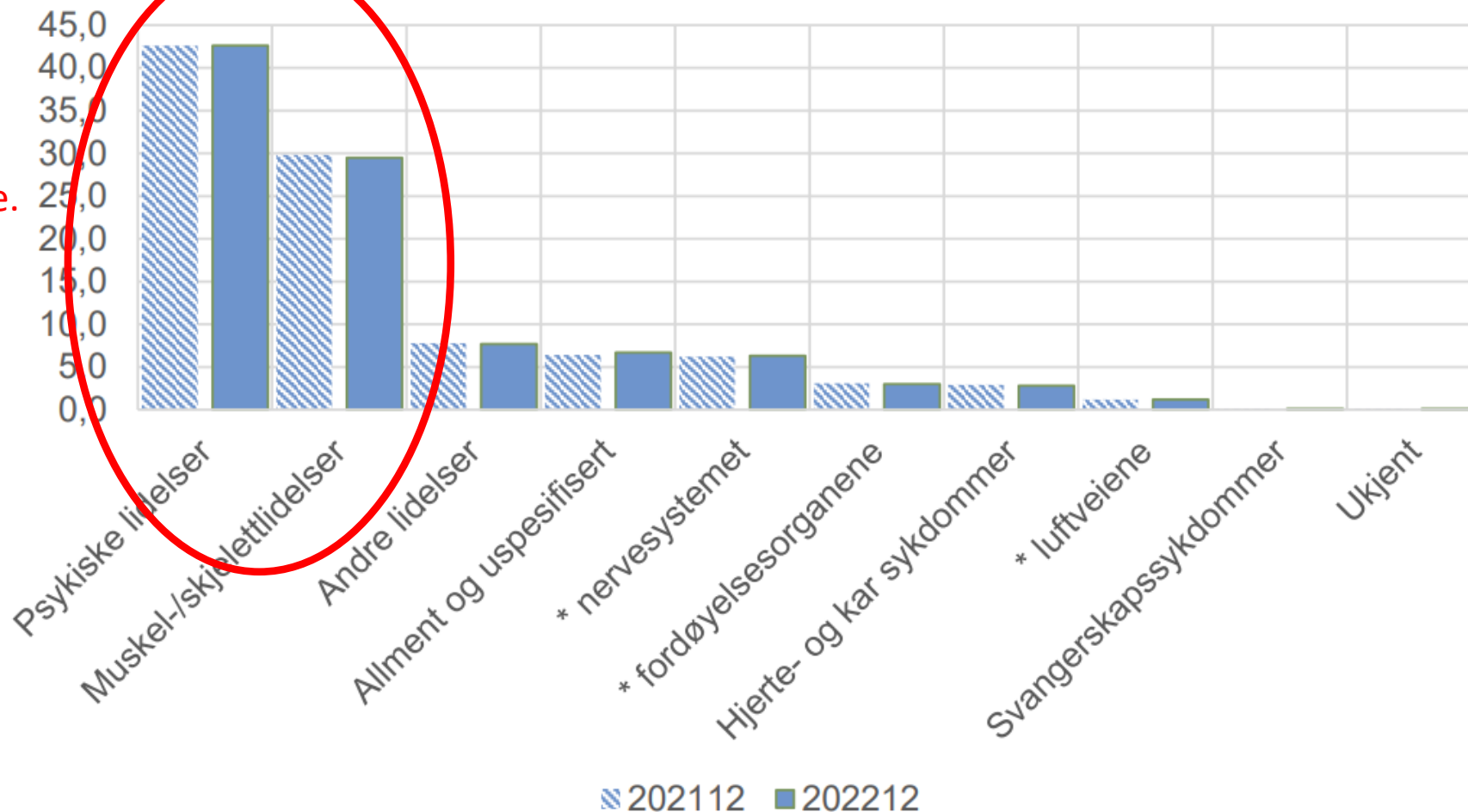
Svangerskapsdiagnoser
Andre diagnoser

Kilde: NAV 2019

STAMI
NOA

Figur 9. Mottakere av arbeidsavklaringspenger etter diagnose. Prosentfordeling. Desember 2021 og desember 2022.

Blant AAP-mottagere <30 år dominerer psykiske lidelser fullstendig som medisinsk årsak til nedsatt arbeidsevne.

*omtales i øvrig statistikk som «sykdommer i ...».

Kilde: NAV

Arbeid og psykisk helse

Arbeid er en grunnleggende aktivitet for mennesker i vår tid. Arbeid vil for de fleste være en kilde til resurser som gir god psykisk helse

- Materielle resurser
- Psykologiske resurser
- Sosiale resurser

Hva sier forskningen om forholdet mellom arbeid og helse?

- **2006 - *Is work good for your health and well-being?***

(Waddell, G. og Burton, K.)

- **2014 - *Health effects of employment: a systematic review of prospective studies.***

(van der Noordt, M., IJzelenberg, H., Droomers, M og Proper, KI)

Kunnskapsoppsummeringene viser at å være i arbeid fører til bedret generell psykisk helse, at færre blir deprimert og at færre får psykologiske symptombelastninger. Det er mer usikker effekt på generell fysisk funksjon.

Konsekvenser av å stå utenfor arbeidslivet over tid

- Doblet risiko for kroniske plager
- Økt forekomst av psykisk uhelse
- 2-3 ganger høyere risiko for tidlig død
- Opptil 25 ganger høyere suicidrate hos unge menn

Hva med de som er sykemeldt grunnet psykiske plager/lidelser?

- Delvis jobbing under sykmelding fører til raskere rehabilitering (Andren 2014).
- **Det er bedre å jobbe under tilfriskningsprosessen enn først å bli frisk og deretter komme seg ut i jobb**, også ved mer alvorlige psykiske lidelser (Sluttrapport IPS, Reme m.fl. 2016).

«Å delta i arbeidslivet er kanskje den mest sentrale kilden til opplevelse av integrasjon, anerkjennelse og personlig identitet. Det finnes ikke noe tilbud i helsevesenet som kan bidra til å nære selvfølelsen og opplevelsen av personlig verdi på samme vis som det å ha en jobb kan»

(Erik Falkum professor i psykiatri ved Oslo universitetssykehus)

Hva kjennetegner en gunstig arbeidssituasjon?

Den muliggjør selvbestemmelse (**autonomi**) og variert brukt av evner.

Den legger til rette for **mellommenneskelig samarbeid** i arbeidsprosessen.

Den er ikke bare formålstjenlig, men gir **mening** i seg selv.

Altså

- Å stå i arbeid minsker risikoen for psykisk uhelse.
- Tap av arbeid gir økt risiko for å utvikle psykiske plager, men den psykiske helsen bedres oftest ved tilbakekomst til arbeidslivet.
- MEN, dette forutsetter et godt **arbeidsmiljø** på den enkelte arbeidsplass.
- Faktorer i arbeidsmiljøet kan føre til utvikling og forverring av psykiske plager og lidelser.

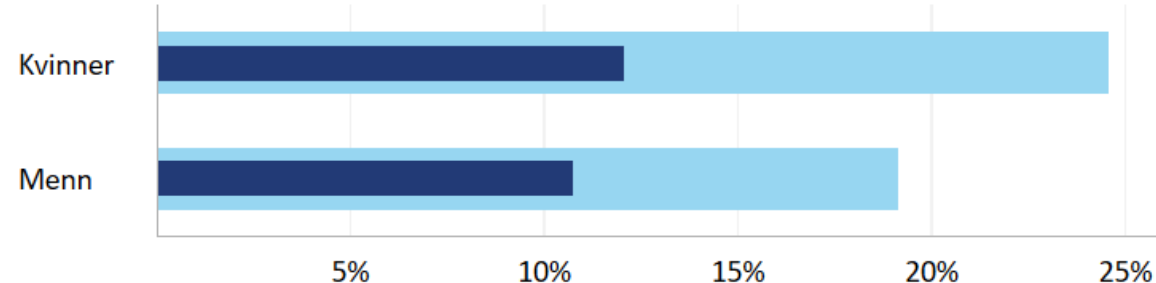
Psykiske plager (samlet)

Det vil si at man har vært plaget av nervøsitet, angst, rastløshet, nedtrykthet eller depresjon i løpet av den siste måneden. De sysselsatte vurderer om dette helt eller delvis skyldes nåværende jobb.

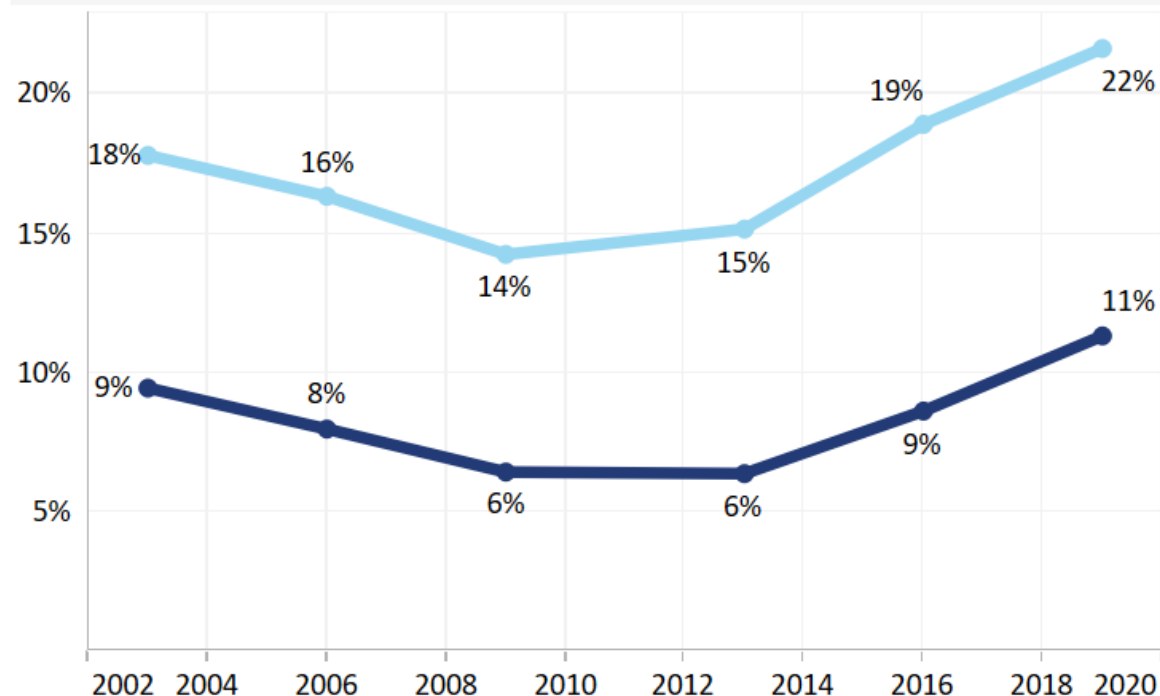
Totalt oppgir **22 %** at de har slike plager

1 av 2 av disse oppgir at plagene er **arbeidsrelaterte**
Dette tilsvarer 297 000 sysselsatte personer

Kjønn

Trend

Figuren viser andel som oppgir helseplager, fordelt på aldersgruppen, 2019

Figuren viser andel som oppgir helseplager, fordelt på utdanningsnivå, 2019

- Andel (%) som oppgir at de er litt, ganske eller svært plaget
- Andel (%) som oppgir plager som helt eller delvis skyldes jobben

Sammenhengen mellom sykefravær og arbeidsmiljø

- Ifølge Statens Arbeidsmiljøinstitutt kan **35 %** av sykefraværet i Norge relateres til faktorer på arbeidsplassen.
- En stor del av dette sykefraværet kan knyttes til psykiske plager grunnet **organisatoriske og psykososiale forhold** på arbeidsplassen.

Hvilke faktorer i arbeidsmiljøet bidrar i størst grad til utviklingen av psykiske plager blant de ansatte?

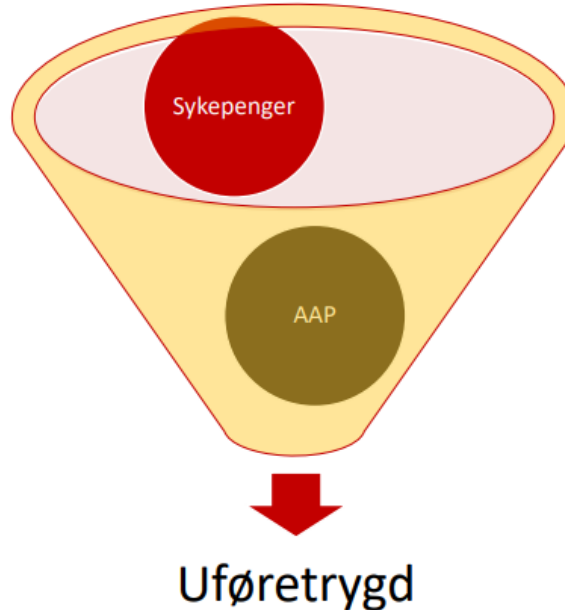
- Mobbing/trakassering
- Konflikter
- Høye emosjonelle krav
- Høye krav i kombinasjon med lav kontroll
- Rollekonflikt
- Jobbusikkerhet
- Innsats-belønning ubalanse
- Organisatorisk urettferdighet
- Lav sosial støtte

Mange av disse faktorene gjenfinner vi i yrker med det høyeste sykefraværet

Et arbeidsliv som blir bedre på å forebygge arbeidsrelaterte helseplager

- ➔ har stor betydning for nivået på sykefraværet i Norge og de tapte dagsverkene i samfunnet, som er viktig for antallet personer som vil gå ut sykepengeperioden sin og ende på AAP og uføretrygd.

Takk for oppmerksomheten!